

בבא קמא ס"ה

אמר רב, גנב משלם את הקרן כעין שגנב, ואת תשלומי כפל וארבעה וחמישה כשעת העמדה בדין, שנאמר: "אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד תמור עד שיה תיים שנים ישלם", הכתוב אומר בגניבה "תיים", החייה את הקרן כעין שגנב כשוויה בשעת הגניבה⁵².

כחושה והשמינה משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה כעין שגנב כשהגנב פיסמה תשלומי ארבעה וחמישה כשעת העמדה

בדין, גם כאשר הגנב הכחיש או השביח את הבהמה שגנב בידיים⁵³. ואמר רב ששת נראה שרב אמר דבר זה כאשר הוא נמנם וישן, שהרי שנינו בבבא קמא, הגונב כחושה והשמינה, משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה כעין שגנב⁵⁴. דוחה הגמרא, מה ששנינו בבבא קמא זה כשהגנב פיסם והוא יכול לומר אני פטמתי את הבהמה והאם אתה תקבל את הכפל של השבח⁵⁵! אבל אם הבהמות התייקרו, או הבהמה השביחה מאליה, משלם כפל כשעת העמדה בדין.

שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל וד' וה' כעין שואלת הגמרא ממה ששנינו שגנב מה לי קטלא כולא מה לי קטלא פלגא בתוספתא, שמינה והכחישה משלם

תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה כעין שגנב? עונה הגמרא, כוונת הברייתא שהגנב טבח את הבהמה אחרי שהכחישה כגון שהכאה במקל, ואומרים שהטביחה התחילה משעה שהכחיש את הבהמה⁵⁶, שאין הבדל בין אם הרג כולה או הרג חצייה.

52 הגמרא מעמידה במסקנה את רב ביוקר וזול. וקשה מה החידוש הרי שנינו במשנה בפ' הגזול כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה? ואפ' שהמשנה מדברת לענין שינו הרי הגמרא בפרק המפקיד מביאה אותה לענין יוקר וזול. וכל שנינו במסכת פסחים. שעיקר דברי רב הם שכפל וד' וה' כשעת העמדה בדין. והגמרא אמרה מאי טעמא דרב. אחייה לקרן כעין שגנב, אבל כפל וד' וה' משלם כשעת העמדה בדין. והגמרא בפ' הגזול לא הביאה ראיה מהמשנה הכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה לרבא בגזל ג' אגודות בג' פרוטות והזול מפני ששם אם הגזילה בעין היא בת השבה ולכן אפ' אינה בעין משלם כשעת הגזילה. אבל באגודת ירק גם אם היא בעין אינה בת השבה מפני שאינה שווה פרוטה תוס'.

53 רש"י.

54 תוס' הקשו איך רב ששת סבר שרב דיבר בכחושה והשמינה, הרי הוא מגרע את כחו של הקרן משעת הגניבה ומלשונו של רב משמע שבא ליפות כחו של הנגזל בקרן. ור"י שלשון אחייה אינו יפוי כח אלא לשון תשלומים, וכל דבר שמשלים את החסרון של הגניבה או הגזילה נקרא אחייה. תוס'.

55 משמע שאם התפטמה מאליה משלם כשעת העמדה בדין. והיה יכול לומר שרב מדבר בנתפטמה מאליה ולא ביוקר וזול. אבל לפי האמת גם בנתפטמה מאליה משלם כפל וד' וה' כעין שגנב משום שיכול לומר לו האם גנבתי ממך שמנה. ודוקא ביוקר וזול משלם כשעת העמדה בדין. ובדף ע"א התוס' מפרש את הטעם בענין אחר. תוס'.

56 רש"י. ור"י הקשה מה שייכת ההכחשה לטביחה, הרי אם היה הורגה בצורה כזו לא היה משלם ד' וה'. וי"ל שהקושיה היא שאין הולכים הדמים של עכשיו שהרי הוא קנאה בשינוי ואינה של הנגנב אלא אחר מעיקרא כשהיתה שלו, וה"ה בקטלא פלגא. ולפי זה הוא הדין בכחשה מאליה שמשלם כדמעיקרא גם אם מתה מאליה משלם כדמעיקרא. ואי אפשר להעמיד את רב אלא ביוקר וזול. ועוד אומר ר"י שאפשר לפרש שאפ' למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף ואינו חייב ד' וה' עד משהו אחרון בסוף השחיטה, בכ"ז לא הולכים אחרי השווי בשעת משהו אחרון אלא כפי מה שהיתה שווה קודם. וכך גם בקטלא פלגא, כשהכחישה הולכים אחרי השווי בתחלה. ולפ"ז אפשר להעמיד את רב בהוכחשה ממילא. תוס'.

ובאמת רב לא דיבר שהגנב הכחיש את הבהמה בידיים, אלא הוא דיבר שמשלם תשלומי ארבעה וחמישה כשעת העמדה בדין ביוקר ובזול, כשהבהמה שגזלה התייקרה או הוזלה משעת הגניבה עד שעת העמדה בדין.

ומבררת הגמרא באיזה אופן מדובר, אם כשבתחילה כשגנבה היתה שווה זוז, ולבסוף בשעה שאבדה מן העולם היתה שווה ארבעה זוזים. האם רב שאמר שמשלם קרן כעין שגנב חולק על רבה⁵⁷, שאמר מי שגזל מתברו חבית יין שהיתה שווה זוז אחד ולבסוף ארבעה זוזים, אם שבר אותה או שתה את היין משלם ארבעה זוזים⁵⁸, ואם נשברה מאליה משלם זוז אחד? עונה הגמרא, רב אמר שמשלם קרן כשעת הגזלה כשהחבית היתה שווה ארבעה זוזים ולבסוף היתה שווה זוז אחד. והגנב משלם קרן כעין שגנב תשלומי כפל וארבעה וחמישה כשעת העמדה בדין.

ר' יעקב אומר ט"ג בפקדון נשבע הודה ובאו עדים משלם קרן חומש רבי חנניה⁵⁹ שנה ברייתא, שממנה יש להביא ראיה לדברי רב. בעל הבית שטען שטענת גנב בפקדון ונשבע והודה ובאו עדים, אם עד שלא באו עדים הודה, משלם קרן וחומש ואשם. משום שכפר ונשבע לשקר, אבל אינו משלם כפל משום שמודה בקנס פטור. ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל, כיון שהעדים העידו שהוא הגנב וחייבוהו כפל, ואשם וחומשו עולה לו בכפילו, דברי רבי יעקב. הוא חייב חומש וקרובן אשם כיון שכפר ונשבע לשקר, וכיון שנתן לבעלים את הכפל הוא נתן להם את החומש⁶⁰ וחכמים אומרים שאינו משלם את החומש. מפני שלומדים מהכתוב: "וְשֵׁלֵם אֹתוֹ בְּרֵאשִׁי וְחִמְשָׁתָיו יִסַּף עָלָיו" שממון המשתלם בראש, שאינו משלם אלא את הקרן ומשיב את מה שאשם וחטא עליו מוסיף חומש. ממון שאינו משתלם בראש אינו מוסיף חומש. כאשר הוא משלם כפל שאינו הממון שחטא ואשם בו אינו מוסיף עליו חומש. רבי שמעון בן יוחאי אומר אין חומש ואשם משתלם במקום שיש כפל. במקום שמשלם כפל אינו משלם לא את החומש ואינו חייב להביא קרבן אשם.

ועל כל פנים, שנינו בברייתא שרבי יעקב אומר שחומשו עולה לו בכפילו. וכיצד

מדובר?. אם מדובר כשבתחילה הפקדון היה שווה ארבעה זוזים ולבסוף ארבעה זוזים, כיצד החומש עולה בכפל הרי החומש הוא זוז אחד, והכפל הוא ארבעה

57 בתוס' ב"מ דף מ"ג הגרסא רבא במקום רבה.

58 הגמרא בהמפקיד מסבירה כיון שגזול חייב להחזירה בכל מקום היא ברשות הבעלים וברשותם התייקרה. ובשעה ששברה או שתה אותה הוא גזל אותה מהבעלים והתחייב לפי שוויה או. אבל כשנשברה מאליה מחייבים אותו על שעת הגזילה ובגזול אין אלא קרן שמשלם אותה כשעת הגזילה. ובטביחה ומכירה הוא משלם כשוויה בשעת העמדה בדין כמו ששבר או שתה אותה. רש"י.

59 הגרסא היא רבי חנניה ולא רבי חנינא. דקדוקי סופרים.

60 ומדובר כשהכפל והחומש שווים, אבל אם הכפל הוא יותר מהחומש אינו נפטר מהחומש מפני שהחומש הוא כפרה השבועה. רש"י.

זוויים⁶¹? אלא מדובר כשבתחילה היה שווה ארבעה זוויים, ולבסוף זוו אחד. וגם החומש, חמישית מן הקרן כשעת הגניבה, הוא זוו אחד. וגם הכפל כשעת העמדה בדין, הוא זוו אחד. ומכאן ראייה לרב, שאמר שהגנב משלם את הקרן כשעת הגזילה, ואת הכפל וד' וה' כשעת העמדה בדין⁶².

ואמר רבא, אפשר לומר שמדובר כשהגניבה היתה שווה בתחילה ארבעה זוויים, ולבסוף ארבעה זוויים. ואין להקשות אם כן הכפל הוא ארבעה זוויים והחומש הוא זוו אחד, מפני שמדובר כשהשומר נשבע שהפקדון נגנב וחזר ונשבע ארבע פעמים, והודה ארבע פעמים. והוא חייב ארבעה חומשים שהם ארבעה זוויים, ששויים לארבעת הזוויים של הכפל. מפני שלומדים מהכתוב "וַחֲמִשְׁתֵּי יֶסֶף עָלָיו" שהתורה ריבתה הרבה חמישיות.

חכ"א שמשלם כפל ואינו משלם חומש אבל שואלת הגמרא על חכמים שאומרים מביא אשם מפני שהפסיק ביניהם ב"את" שמשלם את הכפל ואינו משלם את החומש.

מפני שלומדים מהכתוב : "וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וַחֲמִשְׁתֵּי יֶסֶף עָלָיו" ממון המשתלם בראש מוסיף חומש. ממון שאינו משתלם בראש אינו מוסיף חומש. אבל הוא מביא אשם. וקשה הרי בפסוק הבא נאמר : "וְנָתַתְּ אֶשְׁמוֹ נְבִיא" ומדוע שלא נאמר שלא יביא אשם מפני שרק ממון שאינו משתלם מראש מביא אשם? אומרת הגמרא, שלחכמים הוא מביא האשם מפני שהכתוב הפסיק ביניהם במלה "וְנָתַתְּ".

ורבי שמעון בר יוחאי סובר שאינו מביא אשם מפני שהכתוב עירבם ביחד באות ו"ו שבמלה "וְנָתַתְּ". וחכמים סוברים שאם הכתוב בא לערבם לא היה צריך לכתוב לא את המלה "וְנָתַתְּ" ולא את האות ו"ו. ורבי שמעון בר יוחאי סובר שכיון שהתורה כתבה את המלה "וְנָתַתְּ" כדי להפסיק בין ממון גבוה לממון הדיוט, מפני שאין ממדת דרך ארץ לכתבם יחד. היא כתבה את האות ו"ו כדי לערב את האשם והחומש, ובשניהם מי שמשלם כפל פטור.

אמר רבי אילעא גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו בשינוי, טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר. קנה אותו בשינוי לענין זה שפטור מד' וה'⁶³.

הקשה רבי חנינא על רבי אילעא ממה ששינו, גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה

61 לפי מה שרש"י מפרש חומשו עולה בכפילו שהחומש מובלע בכפל ואין צריך לשלמו קשה מהי הקושיה. ורש"י מפרש כיצד החומש שבתוך הכפל מכפר, הרי הוא מובלע ואינו ניכר בתוכו. ואם היה מפרש שמשלם את החומש ועולה לו במקום הכפל היתה מתיישבת הקושיה אבל לשון עולה בכפילו אינו משמע כך. וריב"א מפרש שהקושיה היא על לשון הברייתא, שמשמע שהחומש עולה בכל הכפל. תוס'.

62 קשה מדוע הגמרא לא מעמידה כשמעיקרא שווה זוו ולבסוף ארבעה זוויים. והכפל הוא זוו כעין שגנב שלא כרב, והחומש מן הקרן כשעת העמדה בדין הוא זוו, כמו בתבא או שתייה. וי"ל שלא מסתבר לומר שהקרן היה כשעת העמדה בדין והכפל כשעת הגניבה. מפני שאין לחלק ביניהם אלא מכת לימוד מהכתוב. ועוד שבלא זה אפשר לתרץ גם כשהיה שווה ד' בתחילה ובסוף כדברי רבא. תוס'.

63 קנאו להפטר מד' וה' אבל משלם קרן כשווי עכשיו, וכפל או כשעת הגניבה או כשעת העמדה בדין. רש"י.

שור משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה כעין שגנב⁶⁴. ואם נאמר שקנאם בשינוי⁶⁵ מדוע הוא משלם תשלומי ד' וה', הרי הוא טובח ומוכר את שלו? אמר לו רבי אילעא, ואם נאמר ששינוי אינו קונה, מדוע הוא משלם כעין שגנב, ישלם כפי שווים עכשיו? אמר לו רבי חנינא, שהוא משלם כעין שגנב, אפילו שלא קנאם בשינוי. מפני שהוא יכול לומר לו האם גנבתי ממך שור, הרי גנבתי ממך זכר. ואמר לו רבי אילעא רחמנא ליצלן מדעתך זו. ואמר לו רבי חנינא אדרבא, רחמנא ליצלן מדעתך.

שור בן יומו קרוי שור ואינו קונה
בשינוי השם
הקשה רבי זירא, אפילו שהשבח שגופה של
הבהמה השביח אינו שינוי, מדוע הגנב אינו קונה
את הטלה שנעשה איל והעגל שנעשה שור בשינוי השם? אמר רבא, ששינוי השם
מטלה לאיל, ומעגל לכבש אינו שינוי השם, מפני שלומדים מהכתוב: "שור או
כֶּשֶׁב או עֵז כִּי יִגְדֹל" ששור בן יומו נקרא שור. ומהכתוב: "וְאֵילֵי צֹאֲנָךְ לֹא אֶכְלֹתִי",
האם יעקב לא אכל אילים של לבן אבל אכל כבשים, אלא שאיל בן יומו נקרא
איל⁶⁶.

ומכל מקום נשארה הקושיה על רבי אילעא, ממה ששינוי שהגונב טלה ונעשה
איל משלם כפל וד' וה'? אמר רב ששת, הברייתא היא כבית שמאי הסוברים
ששינוי במקומו עומד, ואפילו שהשתנו לא יצאו מרשות הבעלים⁶⁷. ששינוי
בברייתא, נתן לה באתננה חיטים ועשאתן סולת זיתים ועשאתן שמן ענבים
ועשאתן יין, בברייתא אחת שנינו שאסור לקרבן מדין 'אתנן', ובברייתא אחרת
שנינו מותר לקרבן. ואמר רב יוסף, החכם ששמו גוריון מאספורק שנה, שבית
שמאי אוסרים ובית הלל מתירים. בית שמאי לומדים מהכתוב באתנן זונה ומחיר
כלב: "גַּם שְׁנִיָּהֶם" לרבות שינוייהם, שגם אחרי השינוי 'אתנן' ו'מחיר' אסורים
למזבח. ובית הלל לומדים ממה שכתוב "גַּם שְׁנִיָּהֶם" הם ולא שינוייהם, שאחרי
שנשתנו 'אתנן' ו'מחיר' מותרים למזבח⁶⁸. ולפי בית שמאי הכתוב בא ללמד שרק
הם ולא ולדותיהם אסורים למזבח. ובית הלל לומדים מהכתוב "גַּם שְׁנִיָּהֶם", ולא
שינוייהם ולא ולדותיהם. שגם ולדותיהם וגם אחרי שנשתנו, דינם כ'אתנן זונה'

64 הגמרא לקמן שואלת מכאן על רב שאמר שכפל וד' וה' כשעל העמדה בדין, ולרבה שאמר בתברה או שתייה שמשלם ד' כעכשיו אי אפשר להקשות מפני שיכול לתרץ שהברייתא אינה מדברת על הקרן והיכן שהשביחו משלם כעכשיו. רש"י.

65 רק שינוי של טלה ונעשה איל אינו קונה אבל הדבר פשוט ששינוי קונה. תוס'.

66 אבל לגבי קרבן כבש הוא בן שנה ואיל בן שתי שנים. תוס'.

67 תירוצ זה אינו לפי רבא שאמר שב"ש אסרו דוקא לגבוה משום שנמאס. והגמרא מדמה מפני שאם שינוי היה קונה נחשב כדבר אחר ואין ראוי לאסרו למזבח. תוס'.

68 התוס' מקשה הרי רבה לומד ששינוי קונה מהכתוב "והשיב את הגזילה אשר גזל" אם כעין שגזל יחזיר. ורב חסדא אמר ששינוי אינו קונה ודורש "אשר גזל" מכל מקום. ור"י אמר ד"ת גזילה המשתנית חוזרת בעינה. והאם כולם חולקים על ב"ה!. ונראה לר"י שהם מדברים בשינוי החוזר לברייתו. תוס'.

ו'מזחיר כלב'ואסורים למזבח. ולבית הלל קשה מזה ילמדו מהכתוב "גם"⁶⁹.

⁶⁹ לא אומרים שלב"ה לומדים שאתנן אסור אפ' בא על אמו מפני שאפשר ללמוד זאת בג"ש תועבה מעריות. מהר"ב רנשבורג.

